

**Čuvajmo
Jugoslavijo
Kralju Petru II.**

Letna naročnina znaša Din 40.—. Uredništvo in uprava v Ljubljani, Šelenburgova ulica št. 8/I. Račun pri Poštni hranilnici št. 16.160. Rokopisov ne vračamo! Telefon št. 21-09.

V Ljubljani, dne 26. oktobra 1935.

Štev. 32. — Leto IV.

IZHAJA VSAKO SOBOTO

Mladina naj nastopi!

Stojimo slejkoprej na stališču, da more biti za Jugoslavijo plodonosna edinole res prava jugoslovenska politika. Ta se namreč ne zgublja v frazah, depasiranih definicijah jugoslovenstva, pripovedovanju zgodovine in kakim filozofskim utemeljevanjem svoje nujnosti, marveč se naslanja na resnične potrebe vsega jugoslovenskega naroda, ne pozna Srbov, Hrvatov in Slovencev, kateri politizirajo, temveč samo delavne Jugoslovence, ki streme za napredkom svoje domovine. Prava moč jugoslovenske ideologije se je pokazala ob uedinjenju. To je sila močnejša kot vsako politično gibanje.

Jugoslovenstvo je pomembno vsled svoje sile ustvarjanja in grajenja; kakor je zgradilo to državo, tako jo bo ojačilo in še povečalo.

Toda sedaj, v današnjih dneh si želimo, da bi to jugoslovenstvo, ki je bilo stoletja vodilna misel mnogih naših preokrov, pokazalo še neko drugo moč — sposobnost čiščenja. Res je, v našem narodu vre kot v sodu svežega groznega soka. To vrenje je prirodni pojav, pustimo, naj se razvija, ne preburno, a tudi ne prepočasno. Sedaj, ko traja ta proces že 17 let, se nam zdi, da bi lahko bil daleko uspešnejši, če ne bi vsebovalo naše javno življenje negativnih sil, ki proces uedinjevanja, sloge in ustvarjanja zadržujejo in ki krnijo stvariteljsko silo jugoslovenstva. To so one politične sile, ki ne črpajo svoje energije iz svoje notranje vsebine, ki ne najdejo utemeljitve v nujnosti tega procesa razčiščevanja, marveč so indicirane iz zunanjega sveta, kjer se je le prepogosto odločala usoda notranjega razvoja naše mlade domovine.

Se en faktor je, ki v procesu uedinjevanja ne vrši svoje naloge, ker se je obrabil in je ostal pasiven. To je ona vrsta deloma tudi vodilnih oseb bivših strank, ki s svojo neodločnostjo procesu vrenja ne dajejo značaja nujnosti. To so oni ostanki, ki jih je to vrenje spravilo iz svoje aktivne vsebine, ki se nabirajo na dnu in ki bodo na dnu tudi ostali, ker so postali brezvredna snov.

Sedaj je čas, da pokaže tudi jugoslovenski element svojo pozitivno, ustvarjalno aktivnost. Jugoslovenstvo mora pokazati, da je ono i vzrok i posledica procesa uedinjenja, da je ono v naši državi edino utemeljeno, ker pozna edinole Jugoslavijo in jugoslovenski narod ter njegove interese in nikakih regionalnih dobrobitij, ki so zunanji odraz negativnih katalizatorjev, ki skušajo zavirati razvoj iskrenega jugoslovenstva, kjer le morejo.

In 6. januar 1929. leta mora biti za vse Jugoslovence oni mejnik, preko katerega tudi v bodoče ne bo mogel nihče, čeprav bi bil podprt od katerekoli sile, ki ima interesa na naši notranji razdvojenosti. In ta 6. januar, ki ima svojo globoko notranjo vsebino, saj je izšel ne samo iz globokega državnega dela blagopokojnega kralja, marveč iz volje vsega jugoslovenskega naroda.

Vrenju, ki se vrši v našem narodu, je treba dodati pozitivnega katalizatorja. To naj bo jugoslovenska mladina, ki se v zavesti svojih etičnih in moralnih dolžnosti zbira okoli ideje Oplenca. Mladina naj z neusmiljeno silo pogazi vse negativne elemente in naj izloči iz svoje srede tudi vsak pasiven člen naroda, ki ideji uedinjenja ne more koristiti. Jugoslovenska mladina, zbrana pod jugoslovensko trobojko, bo prav tako znala očuvati pridobitve zadnjih stoletij, kot je znala mladina, prežeta od idej svobode, priboriti to svobodo vsemu narodu. Tudi ta mladina je imela nasproti sebi i negativne i pasivne elemente, tudi ta mladina se je dvignila iz svoje sredine, v kateri je mogla samo životariti in je prinesla dokaz nujnosti jugoslovenske misli.

Zatorej še enkrat! — Med separatizmom in njegovimi podporniki ter med aktivno jugoslovensko mladino ni mogoče noben kompromis! To sta lahko samo dva sovražna tabora. Med pasivnim delom jugoslovenstva in med mladino, ki za to jugoslovenstvo živi, prav tako ni mogoče kompromis. Kajti pasivni del jugoslovenstva se je s svojo nedelavnostjo ali nepravilno usmerjeno delavnostjo iz jugoslovenske sredine sam izločil in je tukaj brezpomemben vsak napor, ki bi stremel za tem, da se ta stara garda oživi. Oživiljenje teh političnih in nacionalnih mrtvakov bi prineslo Jugoslaviji ono, kar najmanj potrebuje in kar je obsodil blagopokojni kralj v šestobanuarskem manifestu. Prinesel bi stare metode, ki so za Jugoslavijo samo pogubonosne. Vprašanje, okoli koga naj se

Več optimizma!

»Vznešenost in vznichenost, ki sta prišli s svobodo in v prvih letih naše Jugoslavije, sta pričeli polagoma jenjavati in narod gleda na naše uedinjenje z realnimi in treznimi očmi. Gospodarska kriza je povzročila, da se danes ne govori več o jugoslovenstvu kot neki sentimentalnosti. Narod hoče kruha in tega tudi od Jugoslavije pričakuje. Mi se nismo uedinili zato, da bi stradali, ampak da bi se nam godilo boljše.«

Tako nekako pričenjajo in tak je smisel člankov, ki jih dan za dnem čitamo v različnih listih in ki kažejo, da optimizem in vera v našo bodočnost pada in da vsaj navidežno pada tudi zaupanje v osnovno tezo našega državnega življenja — v jugoslovenstvo.

Ni dvoma, da ima borba naših prednikov za uedinjenje svoje gospodarske in socialne momente. Toda zelo, zelo dvomimo, da bi bili ti momenti osnovna želja onih, ki so si Jugoslavijo zamašljali, ki so o njej sanjali, se za njo borili in padali. Naša zgodovina je preporna dokazov, da je bilo jugoslovenstvo še pred Ilirizmom, še pred Vitezovićem čisto kulturno gibanje, ki je dobilo svoje politične tendence šele v poznejšem času, ko se je dvignila politična zavest Jugoslovenov. Niso oni krivi, če so živeli v različnih sredinah in če je bil med njimi s početka prepad, ki je bil umetno napravljen, pa zato tem globlji. A predhodniki naše Jugoslavije so se dobro zavedali, da je jugoslovensko gibanje čisto nacionalno v najožjem pomenu te besede, da je zahtevala Jugoslovenstvo čisto etičnega izvora in da mora biti predvsem idealizem osnova za vsako akcijo, ki bi šla ne samo za zblíževanjem, marveč celo za uedinjenjem.

Brezmejen je bil idealizem v času aneksijske krize. V tistih težkih časih, ko je nastala Narodna odbrana, ki je vznikla spontano iz naroda, ko so se snovali tudi v avstrijskih jugoslovenskih krajih različni krožki in ko se je ves svet zavedel, da bo ta korak avstro-ogrskega imperijalizma — aneksija Bosne in Hercegovine — imel nedogledne posledice, v tistih časih pač niso mislili najbolj vidni boreci za Jugoslovenstvo na prav nikake materialne osnove za svoje delo; gibanje Jugoslovenov ni imelo nikake druge kot samo etične vsebine.

In nekaj let pozneje! Ko se je na Balkanu pripravljala vojna, kolikšen je bil optimizem, ki je preveval tedanjo mladino. Ali so mogoče iz materijelnih nagonov prestopali srbski četniki mejo in vodili gverilsko vojno proti Otomanskemu cesarstvu? Ali so mogoče mislili tisti deset in deset tisoč dobrovoljcev, ko so se javljali v srbsko armado, na to, da se jim bo zato pozneje »boljše godilo«, ko je bilo veliko vprašanje, ali se bodo sploh še kdaj živi vrnili na svoje domove?

Spomnimo se na nekdanjo, jugoslovensko mislečo mladino, ki je v bivši Avstriji to državo izpodkopavala in rušila. Kakšne napore je doživljala, kolike žrtve doprinesla, kakšne sovražnike je imela nasproti sebi! Vse to je ni moglo zavreti v njenem naporu in v njenih načrtih. V naši ožji domovini sta bili tedaj dve nasprotni fronti. Ena je sanjala o Jugoslaviji, o svobodi in ni pri tem mislila na nikake svoje materialne koristi. Druga fronta — avstrijakaška, habsburška, ki je mislila vedno samo na to, kje bi mogla iztisniti kapljico usmiljenja, kaj bi klečeplaznega napravila, da bi pokazal dunajski dvor vsaj malo smisla za »verni in udani slovenski narod«.

Samo brezmejni optimizem je mogel biti kažipot, po katerem so se ravnali oni mladi borci, ki niso tudi v času vojne obupavali. In nihče, prav nihče ni tedaj mislil na kake materialne koristi. Lahko pa pribijemo, da je nasprotna fronta mislila vedno samo na to.

Jugoslovenstvo in naša država je za nas dosti prevelika dobrina, da bi se jo dalo odtehtati s polnim želodcem ene same generacije! Jugoslovenstvo je etična dobrina, ki prav kot taka ne more imeti nobene cene v kakih materijelnih dobrinah. Zato je depasirana vsaka ona nacionalna fronta, ki bi mogla v prvi vrsti misliti samo na ekonomsko izboljšanje.

ta naša mladina zbira, ni bistveno in tudi ni neresljivo. Naj rečemo samo, da se ne sme zbirati okoli tistih, ki so s svojo breznačelnostjo upropastili vero naroda v stvariteljsko silo jugoslovenstva in s tem smo rekli vse.

—n.

Mnogi, ki se želijo udeležiti v javnem življenju, tako radi postavljajo svojo znano krilatico — prvo živeti, potem filozofirati. Pri tem pozabljajo, da človek ne živi samo fizičnega življenja, da je človek bitje, ki mora stremeti predvsem za etičnimi dobrinami, za prosvitljenjem, za večjo kulturo in večjo civilizacijo in za celotnim napredkom predvsem svojega naroda. In v tem se mora pravilno pokazati naš optimizem.

Danes velja načelo borbe na dveh frontah — na duhovni in na ekonomski. Na prvi moremo doseči uspehe izključno samo s pravim optimizmom z voljo do dela, kratkoma s posnemanjem onih, ki so znali ta način zavesti v narodne borbe prejšnjega stoletja. Oni so imeli olajšano delo. Borili so se samo na duhovni fronti, kajti življenje jim ni bilo tak problem, kot je današnji generaciji. Pa vendar, ali se je mogoče Gaj gibal v izobilju? Ali so mogoče živeli krasno in lahko življenje vsi predniki našega nacionalizma? Skoraj bi lahko rekli, da so prav oni, ki so svojo osebo najbolj zanemarili, ki so dajali prednost delu za duhovno povzdigo naroda, dosegli na tem polju največje uspehe in da bodo ti ljudje ostali vzori vsakega narodnega pokreta.

Z vsem tem pa seveda ni rečeno, da moramo opustiti ekonomsko fronto. Nasprotno, kdor nima sposobnosti in veselja, zadostnega optimizma in vere v uspeh našega nacionalno-kulturnega dela, ta naj se poprime dela za ekonomsko povzdigo naroda. Mi vsi trpimo od krize, vsi od izkoriščanja naše zemlje po tujem kapitalu in vsi od ropanja našega naroda po najrazličnejših korupcijonistih, ki ne mislijo drugega kot na svojo udebnost. In v tem se zopet zreali odsev, ki ga na vse to vprašanje meče žareča luč globljega notranjega pomena jugoslovenskega gibanja. Ali ni korupcija moralni defekt na našem narodu? Ali ni mogoče dejstvo, da se naš narod mora puščati izkoriščati od tujca, zopet posledica pomanjkanja zaupanja v svojo lastno moč in pomanjkanja gorečega optimizma? In zopet lahko pridemo do prepričanja, da je nemogoče ločiti pravo delo v korist narodu od pravega nacionalizma, ki ne sme imeti zgolj materijelne podlage.

Zopet in zopet se nam vračajo misli v našo lepo preteklost, polno najidealnejših naporov in najlepših vzorov. Zopet se spominjamo Vodnikov želje in vere v ustanje njegove Ilirije. Pisec ilirskolatinskega slovarja je sicer ostal v pozabljenju, a je našel v oživotvorjenju svojih idej — Jugoslaviji — opravičilo za svojo večno bedo. Pa kaj bi iskali sto in sto let v preteklosti. Spomnimo se onih, ki so se pred balkansko vojno čutili, da se bo zgodilo nekaj velikega, da ne morejo pustiti vendar vprašanja jugoslovenskega nacionalizma. Pa se spomnimo tiste mladine, ki je pokazala pred dvajsetimi leti največjo požrtvovalnost, ki jo je človek sploh zmožen. Spomnimo se besed Gačiničev, ki jih je ob neki priliki napisal: »Mi najmlajši moramo pri-

četi ustvarjati novo resnico. V svojo mrzlo sredino moramo prineseti sonca, vzbujati mrtve, vzbujati resignirane. Smrtonosno vojno moramo pričeti proti pesimizmu in malodušnosti. Mi smo glasniki novih generacij in novih ljudi. Imejmo vero močnejšo od življenja, ljubezen, ki dviga iz grobov in zmaga bomo.«

Danes lahko ponovno zakličemo te besede, vredne mladega in borbenega človeka. Še več, danes jih moramo zaklicati!

B. S.

**Današnji
številki
je priložena
„Naša volja“**

ČITAJTE

ŠIRITE

„POHOD“

**GLASILO
JUGOSLOVENSKIH
NACIONALISTOV**

Nujna potreba!

Razna poročila v dnevnih časopisih glede zaščite kmetijskih dolgov, olajšave plačil ter znižanja obresti smo sprejeli z vso radostjo.

Na večkratne urgence pa je ostala lesna trgovina in industrija neuslišana. Lesna trgovina in industrija, ena najvažnejših panog v Dravski banovini, ki je takorekoč pred razsulo, pa je v prvi vrsti upravičena, da se jo zaščiti, kakor se bo zaščitilo našega prezadolženega kmeta. — Najprvo je udarila kriza na lesno panogo, takoj nato pa na kmeta, ki ni dobil več kupcev za svoj les.

Od leta 1928. naš izvoz lesa stalno nazuje. — Z nazadovanjem izvoza so padle tudi cene lesa za 50 do 70 odstotkov. Ravno tako je padla tudi cena takratnih zalog lesa pod polovico prejšnje vrednosti, tako da takrat trgovci za razžagan les ni dobili niti toliko, kolikor je plačal za les v gozdu. Nekateri trgovci so videč svoje očitne izgube vseeno svoj les izpeljali iz gozdov na žage in ga razžagali. Drugi trgovci pa, ki so pustili plačani les v gozdu strohneti, so bili na boljšem. To se pravi, da je vsakdo, ki je imel takrat neprodane zaloge lesa, prišel takorekoč ob vse imetje, Jasen dokaz so konkurzi, poravnave

in tihe likvidacije raznih lesnih industrij in trgovcev, katerih pa je danes od vseh prejšnjih le še 20 odstotkov ostalo.

Zagarski zaslužek preje Din 56.—, sedaj le Din 20.— do 30.— za kub. meter.

Radi tega bi bilo pravično, da se zakoniti lesnim trgovcem in industrijem iste olajšave, kakor kmetom, in sicer:

1. Da se dolg lesnih trgovcev in industrijev da pod zaščito in da se vrednosti posestev sodnijsko ocenijo.
2. Da se preišče, kako je dolg narasel in nastal, in da se istega črta, v kolikor je narasel nad 50 odstotkov sedanje fiktivne vrednosti.
3. Da se zniža obrestna mera za posojila na 4 odstotke od 1. 1930.
4. Da se neplačani davki, ki so nastali v času brez zaslužka, črtajo.
5. Da se sploh lesno industrijo in trgovino uvrsti v zaščito med kmete.
6. Ker je stvar nujna, se naj ta prošnja takoj reši, da onih 20 odstotkov lesnih industrij in trgovcev, ki so še ostali, ne pride ob vse premoženje in na beraško palico.

Naši Vestfalci

Težkih src so se vračali nazaj iz sončne domovine tja v nemške industrijske kraje, kjer jim dim in saje zakrivajo modrino neba in jim ne daje gledati sonca. Pa vendar so šli nazaj k svojim družinam, nazaj v svoje domove, nazaj v tujino, ki jim je postala druga domovina, domovina kruha in eksistence. Cele generacije imamo že Slovenci v vestfalskih revirjih in naravnost čudovito je, da se vsi ti naši ljudje še vedno vračajo v svojo rodno grudo, da se še vedno čutijo Slovence — Jugoslovence in da še vedno čutijo in govorijo slovenski, čeprav se domovina tako malo briga zanje. Sami iz sebe so si ustvarili svoje nacionalne — strokovne organizacije, kjer se shajajo, da se pogovore v lepi materinščini, da si vzbujajo spomine na daljno domovino in da bodre drug drugega. Sami iz sebe so si ustvarili svoje pevske in tamburaške odseke, kjer goje lepo domačo pesem in vzgajajo svojo v tujini rojeno in tuje šole pohajajočo deco. Trudni od dela najdejo še časa, da uče svojo deco pisati in čitati materinščino in da jo čuvajo vpliva one porazne agitacije, ki seje še danes med naše Vestfalce seme propadla Avstrije in vsiljive habsburške dinastije. Ali ve domovina vse to, ali zna ceniti to v najtežjih razmerah živčev in delujočo ljubezen do naroda in države?

Zali Bog ne! Imamo izseljeniške odbore, imamo gospodo, ki je plačana in sicer dobro plačana samo za to, da bi skrbela za naše izseljence. A koliko jih je med njimi, ki sploh poznajo življenje naših izseljencev in jim izseljeniški problem ni samo običajna birokratska zadeva, ki je rešena, čim se je za njo porabilo nekaj državnega črnila? Govorite z izseljenci, ki so še vedno zavedni in samozavedni in čuli boste bridke pritožbe zaradi načina, kako se obravnava izseljeniški problem pri nas. Morda bo prišel čas, ko bomo podrobno naštevati in obravnavali vse strahotne grehe, ki so bili v tem oziru storjeni in ko bomo računali, kako malo izseljenec namenjenega denarja so prejeli izseljenci in koliko ga je bilo potrošenega pri nas doma. Ugotavljamo le to, da se doslej še nobena vlada ni lotila resno tega problema in vsled tega ni čudno, če se nam je velik del naše emigracije odtujil.

Glejmo samo izseljeniški denar, ki je zamrznil v nekaterih naših zaščitnih zavodih. Naj zadošč en sam primer: Siroti brez staršev, ki živi v Severni Ameriki, ima naloženih okrog 750.000 Din v enem izmed takih naših zavodov. Dekle je težko bolno, potrebni operaciji se ne more podvreči, ker ne dobi niti pare na razpolago iz svojih lastnih sredstev. Tujina se zgraža, naši rojaki preklinjajo, domovina pa izgublja ugled in ljubezen pri svojih lastnih otrocih.

Kdo se briga za vzgojo naših otrok na Vestfalskem? Hitlerjeva Nemčija je brez nadaljnega pripravljenosti dovoliti našim učiteljem vzgojno delovanje med našo deco, žal pa ni nikogar, ki bi se pobrigal za to vprašanje. Že par poštvovalnih učiteljev je šlo tja, vsi so se vrnili, ker naša lepa in bogata Jugoslavija ni imela denarja, da bi jim plačevala vsaj skromno plačo za njihovo poštvovalno delo. Ali ni torej res čudno, če še vedno toliko naših izseljencev čuti in govori domače in se ne prilagodi tudi jezikovno oni tujini, zlasti onemu tretjemu Rajhu, ki postopa tako korektno napram njim? Če kje, potem drži Hitler napram našim Vestfalcem besedo, ki jo je izrekel v svojem letošnjem velikem spomladanskem govoru: Nemški narod je toliko močan, da se bo razvijal in množil naravnim putem in mu ni treba potujčevati tujih narodov, izdajati zakonov o spreminjanju nemških imen in posegati celo po nagrobnih spomenikih. Zakaj jo drži, to je drugo vprašanje, ki nas ne zanima v zvezi s temi vprašanji, zadošča ugotovitev dejstva kot takega in s tem vsaj trenutnim dejstvom moramo računati in storiti vse, da se ne bomo osmešili in kompromitirali v očeh Rajha! Vestfalski Slovenci so naši so del jugoslovenskega naroda, kateremu pripadajo tudi še po svojem državljanstvu, čast in ugled Jugoslavije zahtevata, da jim posveti vso skrb, zlasti pa moralno in materijelno podporo.

Navezani sami na sebe so si znali pridobiti spoštovanje Nemcev, ti vidijo v naših ljudeh predstavnik naše države in našega naroda, vsled njihove pridnosti in solidarnosti pripisujejo iste lastnosti tudi nam, in gotovo je za nas važno, da ima tretji Rajh kot predstavnik 80 milijonskega naroda o nas dobro mišljenje. Daleč smo od tega, da bi propagirali kako nemško-prijateljsko politiko kot nadomestek za dosedanjega francoskega zaveznika, ker smo si na jasnem ne le o dobrih, marveč tudi o slabih straneh ene in druge kombinacije. Zunanja politika ni in ne more biti sentimentalna, ona mora biti mrzlo računanje z danimi dejstvi, ki pa ne sme biti enostransko, marveč mora upoštevati vse mogoče partnerje in adute. Predaleč bi zašli, če bi hoteli obravnavati zunanje-politične probleme, ker hočemo in moramo reči le to, da so Vestfalski Slovenci naši ljudje in tvorijo vsled svojega življenja v Rajhu in vsled spoštovanja, ki jim ga izkazuje tretji Rajh, tako važno postavko za presojo in razvoj sedanjih in bodočih odnosov med Jugoslavijo in Hitlerjevo Nemčijo, da jih moramo čuvati kot puncico svojega očesa in jim dati vse, kar potrebujejo za ohranjanje in poglob-

ljenje svoje nacionalne, gospodarske in socialne eksistence. Predvsem pa jim prizanesimo s svojimi notranjimi spori in aferami. Med našimi Vestfalci uganjati politiko po domačem vzorcu bi bilo zločin! Oni so in morajo biti samo Jugoslovenci, ki predstavljajo naš enoten narod napram enotnemu nemškemu narodu. Med njimi ne sme biti nobenih separatističnih pojavov, svetovnonazorskih borb in nobene habsburške propagande, vsaj njim moramo vsi složno posvetiti vse svoje skupne sile, vsaj pri njih izvršujemo ono akcijo pomirjenja, o kateri doma toliko govorimo in pišemo, pa je v praksi žal sploh ni.

Narodna Odbrana je prevzela napram bratom na Vestfalskem gotove obveze, ki jih bo skušala tudi izpolniti z največjo vestnostjo in požrtvovalnostjo, ne radi sebe, pač pa radi Jugoslavije in jugoslovenskega naroda, ki morata dobiti v mednarodnem svetu ono pozicijo in vpoštevanje, katero jima gre po vseh božjih in človeških pravicah. To delo pa naj tvori le prvo postojanko na poti do cilja, ki bo dosežen takrat, ko bosta država in narod vodila račun o vsakem državljanu, naj živi kjerkoli, v Evropi, Ameriki ali v Avstraliji, in ko se bo vsak naš državljan in vsak Jugosloven na vsakem kosčku zemeljske oble zavedal, da je pripadnik jugoslovenskega naroda in da tvori Jugoslavijo inkarnacijo vsega onega, kar je in mora biti

vsakemu Jugoslovenu najdražje in najmilnejše in se nahaja povsod tam, kjer žive Jugoslovenci in jo nosijo v svojih srcih.

I. C.

Vestfalski Slovenci so poslali ob svojem odhodu v Nemčijo dne 24. septembra 1935 Nj. Vel. kralju Petru II. sledečo udanostno brzojavko:

Nj. Vel. kralju Petru II., Beograd.

Vaše kralj. Veličanstvo!

Vestfalski Slovenci se ob povratku iz Oplene v Nemčijo klanjajo Vašemu Veličanstvu in Vas zagotavljajo, da jih bo spomin na blagopokojnega kralja Aleksandra I. vedno spremljal v njihovem delu v Nemčiji za čast in ugled naše lepe domovine Jugoslavije. Živel kralj!

NARODNA ODBRANA LJUBLJANA.

Dne 10. oktobra 1935 je bila dostavljena predsedniku Oblastnega odbora NO dr. Josipu Cepudru sledeča zahvala:

Oblastnemu odboru Narodne odbrane v Ljubljani.

Po najvišjem nalogu, ki mi je bil priobčen preko Ministrstva za notranje posle, mi je čast izjaviti Vam zahvalo za izraze vernosti in udanosti, ki ste jih poslali Njegovemu Veličanstvu kralju in Kraljevskemu domu ob priliki odhoda vestfalskih Slovencev v Nemčijo dne 24. septembra 1935.

Nadomestuje upravnika policije policijski svetnik:

Pestevšek I. r.

Umik

Prvi dnevi razburjenja med državnim uradništvom vsled redukcije prejemkov so minili.

Vsa čast našemu nacionalnemu uradniku! Kakor je bil v prvih trenutkih ves ometen in izbezan, pa se je vendarle zavedel, da bi značilno revanšo nad nedolžnim, še več, revanšo nad samim seboj, če bi sledil pozivu posameznikov in bojkotiral delo v nacionalnih organizacijah. In tako ugotavljamo z veseljem in ponosom, da se dobri, nacionalno agilni in požrtvovalni del našega uradništva ni dal zapeljati na stranpota. V Narodni Odbrani je bilo le malo izstopov iz naših vrst, pa še ti so bili preklicani! Upamo, da tudi pri Sokolu ni slabše in da je tudi tam članstvo iz uradniških krogov dokazalo, da ni včlanjeno zaradi značke, marveč zaradi resnične notranje potrebe po praktičnem nacionalnem udejstvovanju in kot izraz hotenja živeti kot član naroda s tem narodom ter mu biti pravi prijatelj in bratski voditelj.

Mi, ki delujemo med narodom in vemo, kakšnim nevarnostim je izpostavljen, ne moremo in ne smemo priznati prav nobenega razloga, pa naj izgleda še tako utemeljen, ki bi nam smel služiti kot povod, da se umaknemo zlovoljni in užaljeni vsak v svoje štiri stene in prepustimo narod drugim. Komu? Morda onim, ki se jim hoče politike, mesto da bi mislili na vprašanje kruha? Morda onim, ki prehajajo iz osebne užaljenosti na svojem lovu za političnimi karijerami iz enega tabora v drugega, so enkrat separatisti, nato centralisti in obratno? Ali morda celo onim, ki so imeli še pred kratkim polna usta 6. januarja 1929 in izvrševanja oporoke blagopokojnega kralja, pa zavajajo danes naš zbegani narod v samomorilno slovensko fronto?

Morda bi smeli storiti to, če bi živeli res le za sebe. Kako pa naj stori to oče, ki

vidi doraščati svoje dete in ve, da je od boljše ali slabše bodočnosti naše države odvisna tudi usoda njegovih otrok! Kako naj store to resni in trezni ljudje, ki vedo, da smo mi le produkt prošlosti in sedanjosti in da smo le člen v verigi onih, ki so trpeli skozi sto in stoletja za to državo! Kdo nam daje pravico domišljati si, da smo ravno mi ona generacija, ki naj brez truda in žrtev samo uživa sadove muk in trpljenja svojih prednikov! Kdor se zaveda vsega tega, temu ne bo klonila glava, ta ne bo izgubil poguma in napravil s tem veselje nasprotnikom. In v tem je jedro problema. Ne napravi ničesar, kar ugaja nasprotniku! Če pa storiš kdaj korak, kateremu nasprotnik ploska, potem pa pojdi hitro nazaj, kajti ta korak prav gotovo ni pravilen.

Čast nacionalnemu uradništvu, ki je tudi v teh tako težkih časih pokazalo svojo udanost narodu in državi.

Kočevje zahteva

Glasilo narodne manjšine na Kočevskem je v dolgem članku razložilo svojim bralcem in najbrž tudi prosvetni oblasti, da ni zadovoljno z ureditvijo manjšinskih šol, ker

manjšina nima zavednih nemških učiteljev, ker se na manjšinskih šolah ne goji v potrebni meri nemški jezik in končno, ker manjšinske šole ne delujejo s primerno vneto za razvoj nemške narodne zavesti.

To se pravi: Ko bo nemški učitelj gojil v manjšinski šoli nemški jezik in vzgajal zavede Nemce, vse to v kraljevini Jugoslavije — da, takrat bo zadovoljna narodna manjšina na Kočevskem in bo menda odstopila od zahteva, da bi dobile manjšinske šole svojega šolskega nadzornika ne samo po imenu, nego tudi po oblasti.

Ko bi objavil te zahteve list za pustne zabave, bi jih pustili brez vsake pripombe, toda postavljene so bile v uradnem glasilu manjšine, celo na uvodnem mestu, zato je odgovor organiziranega jugoslovenskega učiteljstva ne le umesten, nego tudi neobhodno potreben. Odgovoriti moramo tem bolj, kajti narodna manjšina na Kočevskem si je oskrbela zveze, preko katerih sicer tiho, toda s tem večjim upanjem na uspeh deluje za doseganje svojih smotrov, brez vsake kontrole naše nacionalne javnosti.

Prva manjšinska zahteva je, naj ji daje naša prosvetna uprava zavedne nemške učitelje. (Uvodničar piše, da so povsod v polni meri zaščiteni interesi manjšine

in države, kjer delujejo nemški učitelji...).

Ta zahteva je nesprejemljiva.

Naš šolski zakon namreč ne pozna »manjšinske šole«. Mi imamo samo jugoslovenske narodne šole, katere ob gotovih pogojih lahko uporabljajo za učni jezik materinščino manjšinskih otrok. Toda za vse te šole je obvezen § 1. šolskega zakona, kateri hoče dobiti iz narodne šole moralen, vdan in aktiven naraščaj za našo državo, narodno in družabno zajednico. Za tako delo usposoblja učitelja jugoslovenska narodna zavest in za tako delo je nujno nesposoben učitelj, za katerega velja ocena manjšine na Kočevskem, da je narodno zaveden, Nemec, jugoslovenski učitelj mora podrediti svoje nemštvo dejstvu, da je jugoslovenski učitelj. Komur je ta podrejenost neznosna, on mora izvajati konsekvence, to zahteva čast in ponos naše države in našega učiteljskega stanu.

Druga manjšinska zahteva je, naj se v večji meri goji na »manjšinskih šolah« knjižna nemščina, kakor doslej.

Tudi nesprejemljiva zahteva. Kajti, ako prečitamo naš šolski zakon in ga spoznamo kot celoto, moramo priti do prepričanja, da je na t. z. manjšinskih oddelkih uporaba manjšinskega jezika, to je materinščine otrok dovoljena zato, da bi zanesljivo dosegli tudi na teh šolah smotre jugoslovenske narodne šole. Uporaba manjšinskega jezika je tedaj le sredstvo in — nikjer — smoter, namen. On, ki zamenja smoter in sredstvo, je nepoučen, ali

hinavec, obenem pa tudi brez vsake kvalifikacije, da bi v uvodniku razlagal zahteve narodne manjšine.

Jugoslovenski učitelj in jugoslovenska narodna šola uporabljata knjižno nemščino, kjer govori deca nemški, kot sredstvo za doseg smotrov jugoslovenske narodne šole, na Kočevskem pa poučujemo knjižno nemščino po usodni zmoti, ker mali Kočevar ne govori nemški, njegova materinščina ni nemščina, nego — kočevščina, to je jezik, ki je nastal po sintezi raznih obmejnih nemških narečij in ga vsled tega oni, ki obvlada knjižno nemščino — ne razume. Občinski odbor v Koprivniku je sprejel sklep, da bo nastavljal občinskega tajnika, kateri zna razen nemščine in uradnega jezika tudi — kočevščino. Mali Kočevarji, na pr. na koprivniški šoli, niso razumeli v knjižni nemščini podanega vprašanja, če imajo očeta ali mater. Profesor jezikoslovja, zaveden Nemec, ki po lastni izjavi pozna vsa nemška narečja, je izjavil, da ne zastopi Kočevarja. Pisatelj gramatike kočevskega jezika sam priznava, da je slišal prvo nemško besedo v osnovni šoli v — Svetlem potoku. Vse to je dokaz, da naravnost zlorablamo § 45. šol. zakona, ko uvajamo pod imenom materinščine na Kočevskem knjižni nemški jezik, kateri ima za malega Kočevarja vse znake novega, od materinščine različnega jezika.

Tretja zahteva Kočevarjev na šolskem polju, da bi namreč na manjšinskih oddelkih jugoslovenske narodne šole pospeševali razvoj nemške narodne zavesti, je tudi nesprejemljiva.

Naloga naše narodne šole je, da pospešuje razvoj jugoslovenske narodne zavesti in to brez ozira na materinščino otrok. Kočevsko geslo »od zvestobe do lastnega naroda do zvestobe do jugoslovenske domovine« nima nič skupnega s stremiljenji naše narodne šole in jugoslovenskega narodnega učitelja, ker mi vemo, da pomeni nemška narodna zavednost dolžnost delati za nemško moč, jugoslovenska narodna zavest pa delo za našo rast. V tem pogledu je vsaka sinteza načeloma izključena.

... Zanimivo je, da uvodnik manjšine misli: vreden podanik svojega kralja je le oni Nemec, kateri je polnopraven, zvest sin svojega naroda, to je — nemškega naroda... Manjšina torej hoče imeti polnopravne državljane, obenem pa se huduje, da so kralji, kjer ima baje pristna manjšinska mladina pouk samo v državnem jeziku. Da bo obvladala manjšinska mladina državni jezik le tam, kjer ima priliko celih osem let poslušati izražanje v državnem jeziku, je tako gotovo, kakor je verjetno, da ne bo obvladala državnega jezika mladina, katera pride iz manjšinskega oddelka. Vse kaže torej, da je naša prosvetna uprava več kot naklonjena manjšini, saj tudi tam daje priliko mladini, da nekoč stopi v vrsto polnopravnih državljanov, kjer za tako gesto nima nobene moralne obveze. Čemu torej tisto neokusno pretakanje solza radi šole na Planini? Zakaj govoriči uvodničar o polnopravnih Nemcih, ko se v isti sapi brani ukrepov, kateri lahko imajo za posledico le to, da bo mali Kočevar res polnopraven državljan svoje domovine? Samo zato, ker mu ne nudi narodna šola dovolj spretnosti v knjižni nemščini in ne pospešuje nemške narodne zavesti? Ali morda zato, ker potem tak mali Kočevar ne bo dostopen za agitacijo, katera ima namen odstraniti pred jedjo dosedaj običajno molitev in jo nadomestiti s pesmico, katero je odpeli po trikratnem vzkliku »hunger, hunger, hunger!«?

Polnopraven Nemec mora obvladati državni jezik, on mora podrediti svoje nemštvo dejstvu, da je naš državljan, ima pa pravico do nemotene uporabe svoje materinščine tudi v šoli, če so podani pogoji § 45. šolskega zakona. Zato moramo postaviti napram zahtevam manjšinskega glasila na Kočevskem zahteve jugoslovenskega učiteljstva, in sicer naslednje tri zahteve:

1. Na manjšinski šoli je mesto le za zavednega jugoslovenskega učitelja. Da je materinščina takega učitelja slučajno nemški jezik, to ne more biti zadržek za ugodno rešitev njegove prošnje.

2. Mali Kočevar ne razume knjižne nemščine, zato naj se prepove zloraba § 45. šolskega zakona, naj se uvede na manjšinskih oddelkih na Kočevskem ob danih zakonitih pogojih uporaba kočevskega jezika.

3. Manjšinske šole na Kočevskem morajo prednjačiti v požrtvovalni gojitvi jugoslovenske narodne zavesti in preprečiti, da bi prišla iz naših šol z nemškim duhom napojena mladina.

Čuvajmo Jugoslavijo!

Samo 50 par

stane posamezna številka

NAŠE VOLJE

GLASILO
NAŠE MLADINE

O dolžnosti časopisja

Ne bo škodilo, če zopet malo pogledamo v zgodovino.

Zadnjič se je vršila v Zagrebu velika slavnost ob odkritju Buličevega spomenika, kdor pa je čital časopisna poročila, bi mislil, da don Bulič ni bil nikdar jugoslovenski znanstvenik, da Split ni bil nikoli jugoslovensko mesto in da Dalmacija ni bila nikoli jugoslovenska pokrajina. In vsi veliki glasniki jugoslovenstva, kar jih je dala Dalmacija, in to so bili njeni največji močje, so gotovo z začudenjem gledali iz nebes, kaj pomeni ta zmes, ki ne razlikuje več politike od države in zakaj je nekdanji nacionalni Split prišel na pomoč nenacionalnim in protinacionalnim življenjem v Zagrebu. Kajti Zagreb je živel vedno med dvema svetovoma: tu Ilirci, tam madžaroni, tu Jugosloveni, tam...

Poleg Zagorcev in Kajkavcev so še drugi tuji vplivi, ki jih odvrčajo od velikih idealov, ki so mu jih postavili Ilirci. Tudi Split je bil pod tujim vplivom, dokler se ni povzpela v naše sončno jugoslovensko mesto. Sedaj pa prihajajo žalostne vesti iz Splita in Dalmacije. In vendar vzemite šestilo in napravite polkrog s središčem v Splitu in zajeli ste v ta polkrog vso Jugoslavijo od Kvarnera do Ohrida... Lepo je biti središče takega velikega sveta, katerega polumeri se vsi stekajo s periferije proti dalmatinskemu Splitu. Že staro srbohrvaško »slovinstvo« ni bilo nikoli samo hrvatsvo, ker našteva Hrvat vedno posebej med drugimi jugoslovenskimi rodovi. Ta široka zavest našega Primorja je nekaj instinktiven izraz nacionalne vere, da le skupna sila zaledja more trdno držati ob sebi tudi morsko obalo. Pa to so povedali že vsi veliki duhovi naše Dalmacije od Gundulića do Blankinija in Bulića in tudi ni nikogar, ki bi tega ne čutil. Toda pri nas se že stoletja bore centripetalne in centrifugalne sile, one, ki družijo in vežejo in one, ki razdružujejo in razbijajo, in tako so za enkrat zopet na delu razne »fronte«, hrvatska, slovenska in kaj čuda, če bo nastala tudi srbska. Kjer so fronte, tam pride rado do boja, zato nas taki pojavi ne vse, posebno, ker vidimo, da je treba silne jugoslovenske fronte, da bi zmaga težave časa, ki nam prete...

Vemo, da ob takem času tu zgodovinski spomini ne pomenijo mnogo in da gremo mimo njih in preko njih, kakor da so nam neprijetni ali celo škodljivi. Vendar — ker itak ni vredno mnogo pisati o tem, kar vsi vemo in čutimo in bi morda celo izzvali kako konfiskacijo, obudimo droben spomin na začetek našega dalmatinskega narodnega preporoda, o katerem je pred kratkim pisal tudi neki splitski list. Morda bo v tem spominu še vedno nekaj dragocenega za nas in za druge, in nekaj poučnega za one, ki delajo »javno mnenje«, kar je baže odločilno za javno življenje. Ali pa narobe?

Dalmacija je imela v prvi polovici prejšnjega stoletja dvojje političnih in kulturnih središč, ki pa nobeno ni bilo v središču, kot je danes Split. To sta bila Dubrovnik in Zadar. Tu so izhajali razni listi, večinoma italijanski, ker so bila mesta še po zunanjem videzu italijanska in je meščanstvo čitalo samo italijanske knjige in časopise, kakor se je vzgajilo v tujih šolah. To je bilo istotako kakor pri nas z nemščino. Če naštejemo glavne liste one dobe, dobimo sledeči pregled:

»Kraglski dalmatin« (1806—1810) — »Gazzetta di Zara« (1832—1850) — »Srbski

dalmatinski magazin« (1836) — »Zora dalmatinska« (1844) — »La Dalmazia« (1845) — »L'Avvenire« (1848) — »Rimembranza della settimiana« (1848) — »Pravdonoša« (1849) — »La Dalmazia costituzionale« — »La stafetta« — »L'osservatore dalmato« s svojim glasnikom »Rivista dalmatica« itd. Vse po l. 1848 za malo časa.

Če bi primerjali s tem razmere pri nas, bi videli sledeče: Glavna naša lista do leta 1843 sta bila nemška: »Laibacher Tagblatt« in »Ilyrisches Blatt« v Ljubljani in razni nemški listi v Celovcu in v Gradcu. Slovenske Vodnike »Ljubljanske Novice« (1797—1800) so bile štiriletna epizoda, ki je prekratko trajala in našla premalo razumevanja, da bi pomenila večji uspeh. Francoski »Telegraphe officiel« je imel premalo slovenskih sodrukov, da bi bil več kot uradni list, dasi se je skušalo uveljaviti v njem tudi domači jezik. On je zamenjal »Kraglskega dalmatina«, ki je bil že po naslovu bolj dalmatinski kot uraden. »Telegraphe« je izpolnil dobo Ilirije (1810 do 1813). Potem smo odvisni od nemških listov do 1843, ko so izšle Bleiweisove »Novice« (skoraj 10 let pozneje, ko je že imel Zagreb Gajeve »Novice« in Beograd svoje srbske uradne novine. »Novice« spadajo skoraj v isto letnico z »Zoro dalmatinsko«, za katero je pesnik Preradović napisal svojo krasno budnico: »Zora puca, bit će dana«. Zanimivo je, da je istega leta napisal Prešeren za »Novice« svojo »Zdravljico«, ki je naša najlepša »budnica«. Do čim je bila »Zora puca« prva Preradovičeva pesem, je bila »Zdravljica« Prešernova zadnja (labodja) pesem. Potem pride »Slovenija« (l. 1848—1849). Časnik, ki je izhajal trikrat na teden se še danes čudimo zrelosti njegovih člankov — po jeziku in vsebini — in pravilnemu stališču, ki ga je ta list zavzemal glede vseh naših vprašanj, posebno tudi glede slovenskega in jugoslovenskega stališča v kulturi in literaturi. Kakor povsod ob tem času je tudi pri nas nastalo v tem letu še nekaj listov, med katerimi je najpomembnejši »Slovenski prijatelj«. Potem pride Bachova doba, ki zatire nemirno ljudsko javno mnenje, ker je pretil narodni boj konec avstrijskega cesarstva in šele po 1860., ko je Napoleon III. našeškal v Italiji Avstrijo in njeno protinarodno politiko, je prišlo v avstrijske dežele nekaj več svobode in takrat smo dobili (l. 1863) Vilharjev »Naprej« z Levstikov gorjačo v rokah. »Naprej« je hotel res naprej v svobodo in prosveto, pa mu je tiskovna pravda zavila vrat. Za njim je prišel Einspielerjev »Slovenec« v Celovcu in l. 1868 »Slovenski Narod« v Mariboru.

Letnica 1860. je važna tudi za Dalmacijo. Ne pozabimo, da sta tam tekom stoletij nastala dva svetova, italijanski po mestih in jugoslovenski po vaseh in ribiških naseljih, pa tudi nižja plast po mestih je bila vsa naša, tudi pomorci vsi naši, le da jih je prikrival tuj jezik kot krinka. Tudi prepodobni vplivi so prihajali od dveh strani: italijanski risorgimento je bolj vplival na Dalmacijo nego za nas nemška romantika, od severa pa je prihajal ilirski vpliv iz Zagreba, ki je dvigal iz pozabljenja zaklade starega dubrovnškega slovstva. Naravno je, da je boj mlade Italije za svobodo vabil za seboj tudi ljudi s tostrane morja in ker narod tedaj še ni imel besede, so — po mestih sodeč — mnogi smatrali Dalmacijo za del Italije.

Konec prihodnjč.

Svoji k svojim!

Pred dobrimi tremi meseci sem poslal ženo, da mi kupi nogavice. V neki domači trgovini je kupila par za Din 28—. Nogavice so domač izdelak. Ko sem jih hotel obleči, sem opazil, da je ena nogavica najmanj tri centimetre krajša kot druga. Očividno sta bili pomotoma sešiti od dveh različnih parov. Nogavice so romale nazaj v trgovino, kjer pa se niso hoteli sprijazniti z zamenjavo. Lastnik trgovine je po daljšem godrnjanju izbruhnil: »Kupite si nogavice za Din 60—, pa ne boste imeli nikakih sitnosti. Tako je pač z domačim blagom. Potem naj pa človek še sledi pozivu Svoji k svojim.«

Ker pa nisem imel 60 dinarjev za par nogavic, sem končno le dobil od iste vrste primeren par. Pri tem pripominjam, da so bili vsi ostali pari pravilno sešiti, vsaj kolikor sem jih imel v rokah. In ker imam številko 45, si lahko mislite, da je bilo izbiranja dovolj.

Danes je minilo kot rečeno več ko tri mesece od te kupčije in moram izjaviti, da

so nogavice še popolnoma cele, kljub temu, da sem jih pošteno trgal ves ta čas. Kolikor se spominjam, te sreče do danes še nisem imel.

Trgovec, ki prodaja domače blago, naj ne pljuje sam v svojo skledo. Ne vem sicer, koliko ima dobička od domačega in koliko od tujega blaga, vem pa, da je predvsem njegova dolžnost, podpirati domačo industrijo in eventualne napake zagovarjati, ne pa kupca naravnost odvajati od nakupa domače robe.

Lep uspeh naše mladine

V krogih naše mladine so že dolgo pogrešali glasilo, ki bi se zavzemalo za mladinske potrebe in se bavilo z vprašanji, ki zadevajo vrste našega naraščanja. Po dolgi pripravi so prišli končno z besedo in dejanjem na dan in v naši javnosti se je pojavil nov list »Naša volja«, glasilo jugoslovenske mladine. Mislimo, da ni treba, da bi mi porabili kakšno besedo za pohvalo tega lista, rajši bomo navedli, kaj pišejo naši prijatelji:

...Prištevajte me, prosim, med stalne naročnike lista »Naša volja«. Prva, na ogled poslana mi številka, me je silno razveselila in s ponosom zrem na nacionalno zavedno mladino, ker me s tem svojim korakom navdaja s trdnim upanjem in vero v popoln uspeh našega vzvišenega dela za ustvaritev naše najčistejše, Aleksandrovske Jugoslavije...

...Z glasilom naše mladine sem res zadovoljen, vidim, da pravilno pojmujejo svojo nalogo. Imeli so prav srečno roko pri izbiri materiala za to prvo številko. Pošiljajte nam 20 izvodov »Naše volje« v kolportazo.

...»Naša volja« se je postavila. Hvala Bogu, da so tudi naši mladi postali praktični. Kot vidim, puščajo v nemar prevelik balast idejnih člankov, ki so zadušili še vsak mladinski list. Bojim se le, da se bodo srednješolci bolj zanimali za »Našo voljo« kot za učne knjige.

...In tako dalje, in tako dalje. Uredništvo »Naše volje« nam je odkrilo skrivnost, ki je tiskana na prvi strani »Naše volje«, in sicer: Prihodnja številka »Naše volje« bo izšla na šestih straneh z mnogimi originalnimi prispevki naše mlade garde.

Ne za reklamo, marveč iz dolžnosti, ki jo čutimo do tega, da podpiramo vsak mlad pozitivno usmerjeni pokret, prilagamo današnji številki »Pohoda« prvo številko »Naše volje«.

Naj končamo in povemo samo še to, kar pa ne sme biti nikaka skrivnost, »Naša volja« stane letno Din 12.—, naroča se v Ljubljani, Selenburgova ul. 3/I, posamez-

na številka pa stane samo 50 par. In še nekaj: Uredniki »Naše volje«, sami mladi a energični fantje, si ne želijo slišati samih pohval, pričakujejo namreč modrih nasvetov od nas starejših. Tu se pa naš članek neha.

Resnično dobre detektivske zgodbe so bolj redke kakor resnično dobri romani. To ve iz lastne izkušnje vsakdo, kdor dosti bere. Eden izmed pisateljev, ki zna pisati tako, da jih vsak človek z užitkom čita, je Maurice Leblanc, mož, ki je s svojim Arsenom Lupinom ustvaril junaka, ki bo preživel tudi Doyleovega Sherlocka Holmesa, Poejevega Dupena, Gaborianjevega Lecocza in druge. Vzrok? Vsem tem suhim analitikom se pozna, da so plod fantazije toda samo fantazije. Lupin pa je živ, v vsaki svoji zgodbi, človek s telesom in dušo, s humorjem in manirami. To ga loči od njegovih literarnih prednikov in to mu bo tudi zagotovilo veliko število zvestih bralcev in občudovalcev, še takrat, ko bodo vsi drugi mojstri — detektivi — vseh mogočih zvencev imen že pozabljeni. Njegov priimek »gentleman-vlomilec« je v resnici najboljša oznaka zanj. Zato je imela založba »Evalit« prav srečno roko, ko je izbrala za svojo rodbinsko zbirko treh Leblancovih novel, in tako preskrbela svojim številnim čitateljem prijetno izpremembo. Naj navedemo njih kratko vsebino.

*Imamo podjetja,
ki dobivajo državne dobave,
zaposlujejo pa izključno
tuje inozemske moči*

Čuvajmo Jugoslavijo!

Ivan Mermolja:

K našemu zadrugarstvu

(Nadaljevanje)

Koliko pomeni prava organizacija naroda, posebno stanovska, če jo vodi stanovski član in stanovski tovariš se je pri tej zadrugi pokazalo posebno v vojski.

Ko so Italijani zavzeli avstrijsko ozemlje do »Soče«, so dobile vse vasi goriškega polja tudi tostran Soče ukaz, da morajo tekom 24 ur zapustiti domove in iti v barake.

Napravil sem vlogu v imenu zadruge, naj nas puste na lastni zemlji dokler ne prodrejo Italijani dalje. Mesto Gorica je bilo že izpraznjeno, glavarstvo se je umaknilo v Ajdovščino, a glavar, baron Baum je moral ostati v mestu, da je bil na roko vojni komandi. Skozi koruzno polje, kjer je še stala koruznica, sem se peljal v spremljevanju šrapnelov iz Kalvarije in Vrtojbe do Gorice.

Pred mestom me ustavi orožniška patrula, češ, da civilist ne sme v mesto. Poveljnik patrole me je poznal, ko sem mu razložil zakaj grem, me je spremil k glavarju. Granate so ves čas rušile mesto, a tega sem bil že vajen, ni me strašilo. Glavar me je z veseljem sprejel, po razlagi vloge, ki sem mu jo izročil, mi je dal pismeni ukaz na vse orožniške komande, da se ustavi izgon prebivalstva za 8 dni. Svetuje mi, naj grem takoj v Ljubljano k deželnemu namestniku grofu Atems, ker vem, da on ne more za nadalje preprečiti izгона. Nepopolno je bilo veselje naroda, ko sem prinesel vest o ustavljenju izгона. Nekatere vasi so bile že izpraznjene, ker nisem mogel povsod pravočasno dospeti.

Spotoma sem šel v Ljubljano. Namestnik grof Atems mi izjavi, da ne more, ker da je to stvar notranjega ministrstva. Jaz ustrajam, da ni zakona po katerem se more preganjati za vojno neobvezne ljudi iz svojih domov.

Naša dežela je že izredno trpela. Pri prebiranjih za vojno se je vzelo 25 % mož, med-

tem, ko se je v zaledju vzelo 50 %. S kakšno pravico morete goniti še ta ostanek naroda žen in otrok poginjati gladu v barake. Poznamo Vagno, skoro je že več naših ljudi na pokopališču kakor v barakah (to so bili prvi begunci obmejni Brici, ki so morali takoj ob začetku vojne z Italijo v barake). To vemo mi vsi, zatorej smo odločeni, da se pustimo raje postreliti na domovih, kakor pa da gremo v taborišča. Strmeč in molčeč me je gledal, nisem vedel za kaj se odloči. Računal sem, da me pusti aretirati. A stal sem pred njim drzen, neustrašen, saj sem prišel iz vojske, kjer sem gledal večkrat smrti v oči, več pri uporih proti surovim poveljnikom kakor drugače. Pomišlja ter mirno izjavi: Če je tako, grem takoj osebno posredovat na Dunaj. Za ta čas pa podaljšam odlok izгона za 14 dni na svojo osebno odgovornost.

Jaz sem poiskal dr. Kreka ter se o vsem z njim posvetoval kot neustrašen borec proti avstrijskim oblastnikom in me je še on bodril, naj ustrajam. Svetoval mi je, naj se ne zanesem na grofa Atemsa nego grem sam z vlogo takoj na Dunaj k poljedelskemu ministru.

Za slučaj neuspelosti mi je dal priporočilna pisma na razne osebnosti, do katerih naj se obrnem za posredovanje.

Na Dunaju sem najprej iskal dr. Faidutti, ki kot deželnega glavarja, ker je naš deželni odbor tedaj uradoval v zgradbi parlamenta. Dr. Faidutti ni bilo na Dunaju, dobil sem podglavarja dr. Gregorčiča, ki je bil tudi državni poslanec in ga prosim, naj gre z menoj k ministru. Umikal se mi je, češ, glavarja ni tu pa se mi bo očitalo, da mu hodim v zelje. Rekel sem mu, pa vi niste samo podglavar deželnega odbora, nego tudi naš državni poslanec in kot tak pojdete z menoj. Ker se ni mogel več umikati, se je težko vdal. V ministrstvu me je vodil k raznim načelnikom, ni maral, ga greva k ministru. Jaz sem se temu umikanju uprl, češ, ako imamo pustiti vlogo v načelnstvih, kjer bo ležala mesece nerešena, bi jo raje poslal po pošti; prišel sem

na Dunaj zato, da se zadeva takoj reši. Izgovarjal se je, da minister ne sprejema. Rečem mu, naj mi pove, kje je, da grem sam k njemu. Ko je videl, da ni drugače, je šel z menoj. Nagizdani lakaji pred kabineto so naju prezirljivo sprejeli; en pop pa en kmetavzar v primeri z dostojanstveno opravljenimi drugimi čakalci.

Lakaj sprejme naše vizitke z nasmehom ter jih nese v kabinet. Ko izstopi se takoj pokaže na vratih sam minister z izjavo: Aha, to je ona zadruga, ki je lansko leto reševala Dunaj, kar naprej gospoda. Gregorčiču se spremeni obraz ter se opogumi. Začne tolmačiti ministru, zakaj sva prišla, pa mu je težko teklo, ker mu je bilo celotno naše delo nepoznano. Ko sem jaz popravil, me pozove minister, naj jaz kot predsednik zadruge povem, kaj hočemo. Ponudim mu vlogo. Ne, pravi. Vojska je ničeva za čitanje, v kratkem povejte, kaj hočete, pomagam vam kolikor bo mogoče.

Razložim: Prvo, naj se nas ne prežene z doma, dokler Italijan ne prodre. Pravi, kako daleč ste od fronte? Odgovarjam, smo od fronte še 20 km. Čez nas streljajo. Za Boga, kaj pa hočete potem tam. Jaz odgovorim: obdelavamo svojo zemljo. Vrnite nam odvzeto živino in seno, da moremo delati. Pravi, to je nemogoče, imate kako drugo rešitev. Da, pravim: Med nami so konji frontnih baterij in moštvo, to nam dajte na razpolago za obdelovanje.

Telefonira vojnemu ministrstvu, se obrne k nama in pravi, v redu, to se vam ugodni. Imate še kaj? Ko je zemlja obdelana, naj vojaštvo brez potrebe ne uničuje nasadov. Zopet telefonira vojnemu ministrstvu in odgovori: Je vse v redu. Toda kdo bo vodil obdelovanje. Odgovorim: Jaz! Potrdi s: prav, me veseli.

Ko sva odhajala, je bil dr. Gregorčič ves srecen. Venomer je ponavljal: »Pa kako prijazno naju je sprejel!«

Predno sem prišel domov, je bil že ukaz armadnega poveljstva za izvedbo stavljenih

pogojev. Obdelovali smo polje do pešadijskih strelskih jarkov še 14 mesecev, dokler niso Italijani prodrlj dalje. Ko smo morali iti, smo odšli z denarjem, da smo se lahko svobodno gibal izven taborišč. Za to svoje delo sem bil odlikovan s srebrnim križem, pa se nisem prav nič ponašal in ni nihče za to vedel, ker za nacionalista avstrofoba je bilo odlikovanje te države sramota. Vsekakor pa, kakor je iz dopisa razvidno, se jaz nisem boril za Avstrijo, nego za svoj tlačeni narod, katerega ostanke sem reševal pred brezvestno morijo naših narodnih sovražnikov. Saj je bilo pozneje dokazano, da je bil z begunskimi taborišči namen zatirati slovenski živelj.

V l. 1916. sem se zavzel tudi za prodajo bližajočega se vinskega pridelka. Vojna uprava je že določila takšne cene, ki bi pomenile samo zasedo pridelka, skoro brezplačno. Pri oblastvih sem že dosegel, da se določi Zadruško kot zastopnico producentov za organizacijo prodaje celotnega pridelka vina.

Pozval sem v imenu Zadruge ostale obstoječe zadruge k sodelovanju na sestanku v Dornberg za dan 5. avgusta 1916. Odzvali so se zastopniki za: »Goriško vinarstvo zadruge« tačas v Prvačini, Dominko in Grbec. — Za »Kmečko delavsko zadruge« v Dobravljah in »Prvo kmečko gospodarsko zadruge« v Selu Franc Mermolja iz Dobravlj. Za »Kmetijsko društvo v St. Petru« Franc Černic. Za vinarstvo in gospodarsko društvo v Dornbergu, Luznik.

Vlado je zastopal nadkomisar Žnidarčič. Vsi navzočni so se zedinili za pristop k skupni akciji za nakup vsega vinskega pridelka v deželi ter skupno prodajo vojaški in civilni oblasti.

Dr. Faidutti je posredoval na Dunaju, da sem prišel v »Odbor za begunce z juga«, kjer sem tudi v glavnem vršil vredno funkcijo tega odbora v reševanje in pomoč teh ostankov izgnanega naroda.

(Se nadaljuje.)

Po naši zemlji

Ljubljana

Komemoracija 9. oktobra

Tisoči in tisoči so se zgrinjali na Kongresnem trgu. V tej reki dece in odraslih ni bilo najti obraza, ki ne bi nosil temnih senc žalosti in skrbi, ki bi ne pričale jasno o strahoti tistih ur, ko se je raznesla vest, da je omahnil v večni mrak naš Veliki Kralj. S črno ovratnico in žalnim trakom na roki so hiteli otroci in starci, bogati in revni pred katafalk, da v zbranosti svojih čustev počaste Njegov spomin.

Kratka ali toliko globokejša je bila molitev te množice. In ko se je razhajala, vračala se je v svoje domove raztrganih src in onemela v boli.

Istočasno se je vračal čez Kongresni trg z lova načelnik banske uprave in z žvižganjem klical k sebi psa, ki se je zapletal med noge razhajajočega se ljudstva.

Ze iz vzgojnih razlogov naj bi ostal še pol ure na lovu.

Lov za senzacijami!

Te dni je izšla knjiga žene Rudolfa Habsburga, sedaj poročene za madžarskim grofom. Naši listi so ji posvetili cele strani, iz zaprašenih arhivov so dvignili klišeje vseh nastopajočih oseb v tej družinski drami Habsburgovcev.

Res je umetnost napolniti malo obsežnejši list v tej dobi umetno sestradanih sedmih suhih krav. Treba je hlastati za senzacijami in servirati bralcem vsaj malo napete snovi, pa če jo je izkopati iz zemlje. Kljub temu pa teh pojavov ne moremo pustiti nedotaknjenih in moramo ugotoviti sledeče:

Podonavsko vprašanje se še vedno skuša reševati z obnovo habsburške slave. Mnogo je vplivnih činiteljev, ki imajo interes na tej obnovi, predvsem pa so to člani habsburške rodbine ter avstrijski in madžarski legitimisti. Ob vsakem svetovnem dogodku, ki zaneše le malo valovanja v Podonavje, moremo opaziti reakcije teh krogov in ime Habsburgovcev se ponavlja ponovno v tej ali oni zvezi. Njim je predvsem na tem, da ne zatemi ime te rodbine v pozabljenju in da vzdrže v pozicijah, ki jih zavzemajo, dokler kolo usode ne premakne njihovega vprašanja v ugodnejšo lego. V to svrhu se poslužujejo vseh mogočih sredstev, preračunanih na instinkt mase. Razne revije, ki se vzdržujejo z njihovim denarjem, prinašajo slike cele zlahte te gospode od dne ko se je posrečilo prvemu fotografu ujeti sliko na ploščo. Memoariji princes, grofov in knezov dežujejo na književni trg s pikantno zabelo ljubavnih avantur visoke aristokracije in najbolj degeneriran idijot iz njihovih vrst nastopa tu kot dovršen plemič z vsemi podedovanimi lastnostmi viteških prednikov.

Servirati javnosti odlomke in senzacije iz teh knjig in brošur, je vseskozi zgrešeno, kajti to se pravi dobesedno sestiti na limonice, ki so bile nastavljene. Naši književniki bodo globoko hvaležni tem listom, ako posvetijo njihovega delu samo četrtino tistega prostora, ki ga posvečajo taki literaturi. Časopisi pa bodo imeli pri tem lepo zavest, da so opravili mnogo hvaležnejše delo napram narodu in tem kulturnim delavcem.

Pri tem naj poskusijo gospodje, ki odločujejo o vsebini listov, vsaj malo razumeti današnje dobo in prišli bodo do zaključka, da za današnjo generacijo ni več senzacija to, kar je nekdanje bilo senzacija za nje. Nas interesira Habsburška rodbina z vsemi pikantnimi in tragičnimi senzacijami prav toliko kot lanski sneg. Če pa že pišejo cele strani v svojih listih o tem ali se je Rudolf Habsburg ustreli sam ali ga je nekdo drugi, potem naj rešujejo v istem obsegu zagonetko ali se je stalinar Vellchenduft obesil sam ali ne. Menda so ga našli obešenega nekje na Dunaju isti dan kot so našli mrtvega Rudolfa v Meyerlingu s prestreljeno glavo. Nas zanimata oba slučaja prav enako.

Ježica

Ob obletnici smrti kralja Zedinitelja

Nacionalne organizacije, ki so vedno z vsem srečnim delovale na terenu za izvedbo velikih misli pokojnega Kralja, ki so lani ob dnevu smrti in pokopa tako svečano in iskreno oplakovale Njegov nenadomestljivi odhod, so tudi ob obletnici dostojno počastile veliko Zrtev za Jugoslavijo.

Ob 8. so bile v župnih cerkvah kratke molitve, nakar sta se na Ježici vršili hkrati dve prireditvi. Rdeči križ in Prosvetno društvo sta priredila v Cerkevskem domu, po programu primerno, po obisku pa zelo skromno proslavo, dočim je šolska mladina pred Marsejsko ploščo recitirala krasne pesmi in stavke z izrednim razumevanjem vsebine in govorniško odlično. Žal, da šolska mladina ni zapela tudi kake pesmi in je v tem pogledu že skrajni čas, da vodstvo šole vsaj za take dneve izvežba pevce. Po šolskem delu je v

imeni nacionalnih organizacij spregovoril br. J. Kregar o vojaškem in državniškem življenju pokojnega Kralja. Njegov govor je prikazal stvar, kakršna v resnici je in kakor jo čutimo nacionalisti. V javnosti je žel govor pristrano odobravanje. Narodna odbrana, Sokol, Streljačka družina in Zora so položile k plošči krasen venec, Streljski naraščaj pa je dal inicijalko, posejano s planinkami in krasno kraljevsko krono.

Odlično obiskana in prirejena je bila komemoracija ob 20. v Sokolskem domu. Izreden vtis je napravila izvedba Spicarjeve »Ob grobu in prestolu«, zlasti ker je bil obširen sokolski oder opremljen z imitacijo Kraljevega groba in prikazom Prestola mladega Kralja Petra II. Tudi petje, recitacije in govor br. Kušarja so uspešno prispevali k ožjosti tega žalostnega dne.

Koprivnik pri Kočevju

Glasilo kočevske manjšine je v svoji 26. številki z dne 10. septembra 1935, potvrdilo najbrže namenoma resnico, ki se tiče proslave rojstnega dne našega kralja. Ono navaja: da so bila tudi privatna poslopja okrašena z državnimi trobojnicami, kar pa ne odgovarja resnici. Resnično je, da so imela le 4 poslopja razobešene zastave, od katerih pa so trije lastniki Slovenci. Torej je imel zastavo na svoji hiši samo eden domačin, Kočevjar, za katerega se lahko reče, da je lojalen, a še ta je bil ob prevratu eden od onih Kočevjarjev, ki so optirali za Avstrijo. Sedaj pa zopet prosim za sprejem v našo jugoslovensko državno zvezo. Ako je pa imel župan občine razobešeno zastavo — je to vendar nekaj tako samo po sebi razumljivega, da ni treba besed. Omenim naj, da je imelo tudi shajlašice kulturno-družne izobeseno zastavo, ki je bila izposojena od cerkve ter je bila cerkev zaradi tega seveda brez zastave. Opazili smo takoj pri tem doslednost cerkvenega vodstva. V cerkvi ni bilo niti slovenske službe, ne slovenskega očenasa. Samo tako naprej!

Ob tej priliki pripominjamo, da še oni niso razobešili raz svojih poslopij zastave, ki so naravnost odvisni od države. Tako n. pr. poštni upokojenec Ernest Wukse, nadalje učiteljica v poklju, Lobiserjeva, poročena Meditz, kakor tudi ne lastnik zapuščane prodaje tobaka in kolekove, gostilničar Ivan Kump.

Resnici na ljubo bodi omenjeno, da se v cerkvi pri svečanosti ni pela nikakr državna himna »Gott des Rechtes«, temveč se je pela državna himna »Bože pravde« in to v državnem jeziku. Dopisnik manjšinskega lista ni omenil v svojem poročilu, da so pri sveti maši prisostvovali tudi Sokoli v krojih (kar je slučaj ob vsaki priliki), seveda to je pisec »Kočevarice« hote prežrl. On tudi ni opazil, da se toliko pomembne šolske proslave v slavo in čast našemu kralju Petru II. ni udeležil veroučitelj župnik Schauer, ki je prav tako sestavil del učiteljske zbornice.

Potvorbno je tudi poročilo o neki slavnostni občinski seji, ki poroča o navdušenem govoru občinskega predsednika, vendar je znano, da on ni niti zmožen čitanja uradnega jezika.

V številki istega lista z dne 20. septembra 1935 stavlja uvodničar med drugimi željami tudi željo, da naj bi bil v kočevskem srezu za nemške razrede nemški nadzornik. Ta želja je povsem zanimiva za onega, ki pozna, kakšno je poreklo kočevskega učiteljskega kadra. — Vprašamo pisca, ali naj bi se postavilo za nadzornika morda onega, ki se je svojočasno izrazil, da gre raje kamen tolči, nego da bi poučeval slovenski; ali naj bo nadzornik oni, ki je moral s svojim 35 letom dati službi slovo radi razvrzanih živcev od alkohola; ali morda ona učiteljska moč, katere tepe po ustih slovensko dečo do vidnih poskodb; ali ona, ki pravi, da se s slovenskim jezikom ne pride niti do Sarajeva; ali ona, ki pači slovenska imena otrokom slovenskih staršev z nemškim pravopisom: ch, — ek, — sch, — tsch, — te, itd. Dokazil imamo mnogo na razpolago. Morda pa želite za nadzornika celo kakega izmed onih gospodov učiteljev, ki so pobegnili ob prevratu v Avstrijo ter se tam udeležujejo danes kot učitelji? Ne gospodje, tega ne boste dosegli! Ako je dala Avstrija gradiščanskim Hrvatim (kakor navaja pisec uvodnika v »Kočevarici«) kake pravice, je bila primorana to storiti le radi madžarske bližine. Mislim, da se razumemo.

V istem uvodniku omenja pisec vasi Brezovica in Zadre. Kako je predrzna želja, da naj bi otroci, ki imajo svojo lastno šolo v Čepah (to je prejšnja Ciril-Metodova šola), za pol poa bližje, zapustili to šolo in hodili v šolo v Nemško Loko. Vprašamo vso javnost, ali je družba sv. Cirila in Metoda zidala šolsko poslopje v Čepah in Zagorčiču v ožjeznem ali defenzivnem namenu? Vsi dobro vemo, da v defenzivnem, kakor tudi je vsem nam dobro poznano delovanje Schulvereina in Südmarke v naših krajih, Brezovica in Zadre, to nista popačen nemški imeni. Za Brezovico se lahko trdi, da je samo eden, v resnici reirasig. Ostali so pa vsi Slovenci. In poleg njih tudi nekaj kočevskih Slovencev. Tako je tudi v Zadrce. Ako ne bi bivali tu že svojčas Slovenci, mislimo, da ne bi imel ta kraj tako krasnega slovenskega imena.

Z Doleniskega

Obletnica marsejske tragedije se je izvršila po mnogih naših krajih prav dostojno, kar dokazujejo številna poročila v dnevnem časopisu. Tudi v naši dolini nismo zaostali v tem. Ves kraj je bil v črni zastavi in tudi cerkvena svečanost, žal nekoliko prekratka in za njo sledeča skupna komemoracija sta bili v dokaz naše globoke žalosti. Kakor nam je bilo znano, takrat nadzorna oblast za to dolino ni izdala nikakega splošnega ukaza glede zatvoritve trgovskih in obrtnih lokalov za časa cerkvenih opravil in komemoracije. Vendar so v večini vsi naši obrtniki in trgovci zaprli svoje lokale in se udeležili žalne svečanosti. Čudili pa smo se prav vsi, da tega ni napravil eden izmed vodilnih trgovcev v kraju in je imel trgovino odprto ves čas. Omenjeni gospod je sicer celo član uprave Jadranske straže in Sokola in je zato ta njegov postopek še bolj nerazumljiv in še manj opravičljiv. Za danes le toliko, drugič pa pridemo na dan z imenom in krajem.

Nacionalist.

št. Vid pri Stični

V spomin marsejske tragedije se je dne 9. oktobra t. l. vršil v tukajšnji cerkvi žalni obred, kateremu so prisostvovali zastopniki oblasti, nacionalna društva in šolska mladina z učitelstvom. Po cerkvenem opravilu je bila v prostorih osnovne šole žalna svečanost, kjer so šolski otroci deklamirali prigodno verzice o kralju Mučeniku, učitelj g. Plišič pa je spregovoril spominke besede. Zvečer ob 20. uri so se zbrala v Gasliškem domu nacionalna društva k žalni komemoraciji. Na črno ovitem postavku je stal lik pokojnega kralja Aleksandra I. Udeležitelja, od njem pa so gorele sveče.

Prvi je o veličini pokojnega kralja govoril zastopnik NO, br. Trojar Franc ter pozval navzoče, da počaste spomin Viteškega kralja z enominutnim molkom. Nato pa je povzel besedo zastopnik Sokola in Strelske družine br. Plišič in v lepem govoru orisal velikega pokojnika kot vojskovodjo, junaka, udeleženca in pobornika miru. Starosta Sokola, br. Krašovec Franc je zaključil žalno svečanost z vzklikom »Slava!«

Razšli smo se s trdno voljo, da bomo izpolnjevali njegovo oporoko: Čuvajte Jugoslavijo!

Jesenice

Po vzorcu Moskve!

Meseca avgusta se je vršil v Moskvi kongres Kominterne, na katerem so bili zastopniki zastopniki skoraj iz celega sveta. Predloženo so bile razne resolucije, v katerih podčrtava, da se mora po vseh državah med delavstvom delati nezadovoljstvo in nerazpoloženje s tem, da prireajo stavke, ki so najboljše sredstvo za pripravo svetovne revolucije.

V točki 4. odstavek štiri, prve resolucije pravi: »Končno so Kominterni in komunistične sekcije pokazale popolnoma nerazumevanje svojih dolžnosti, ko svoje agitacije niso zanesla v prvi vrsti med žene in dekleta.« Iz tega razvidimo, da Kominterni v Moskvi išče take ljudi, ki ne znajo misliti s svojo glavo, temveč z glavo Kominterne. Vidimo tudi iz te točke, kako je Kominterni v Moskvi slabo informirana, da niti ne ve, da se ta Moskvi načrt z ženskami pri nas na Gorenjskem zadnja leta že prakticira. Kadar je delavstvo v mezdnem boju, tedaj nastopijo tudi ženske.

Dne 12. julija t. l. je ob 6. uri zjutraj nenadoma brez vsake napovedi izbruhnila stavka v obratih KID na Javorniku. Najprej naj omenim, da je tukajšnje delavstvo povezano v tri organizacijske snope, in sicer: SMRJ kot večinska organizacija, NSZ in JSZ pa manjšinski. Ti zadnji dve sta bili v tej stavki popolnoma iznenadeni.

Kdo je sedaj povzročitelj te stavke? Gotovo so žene in dekleta, saj so že ob 2. uri zjutraj zasedle tovarniške izhode, da ne bi kakšen pobegnil iz tovarne. Kdo je organiziral te ženske, da so bile v vsem tako točno poučene? Mogoče je te organizirala Kominterni v Moskvi, ali pa organizacija, pri kateri so včlanjene — to nam daj misliti.

Stavka se je dne 15. julija razširila tudi na Jesenice. Tudi tukaj so nastopile ženske, kar pa niso imele take sreče kot na Javorniku, ker je za njih načrt zvedelo orožništvo in jih prehitelo, tako, da trenutno niso mogle terorizirati iz službe vračajočih se delavcev. Pri tem so se še prav lepo obnašale, znale so prav posebno posovati orožništvo, ki je vršilo odredeno službo. Hvaležno so lahko, da je bilo orožništvo zelo potrpežljivo. Pozneje se jim je posrečilo, da so zasedle vhode in stražile, da ni kdo pobegnil iz tovarne, brez posebne dovoljenja, katerega si moral iskati pri rdečih oficirjih.

Koncentracijsko taborišče

Pri vseh teh dogodkih smo imeli čast zasledovati in spoznati ljudi, ki so nastopali prav po vzorcu Moskve. Bili so prav dobro organizirani in so se znali dobro porazdeliti, da so tako terorizirali one, ki so imeli odprte oči in ki so vedeli, po čegavem vzorcu se vse to odigrava. Spoznali smo takoj, kdo so prvi zavzeli stališče in nadoblast, da s terorjem prisiljevali k ustavitvi še one obrate, ki so se obratovali in niso videli potrebo za ustavitev. Spoznali smo tiste, ki so odganjali nacionalno delavstvo od ograje, če se je pogovarjalo s svojci, misleč, da dobivamo kakšne iniciative, da jim poderemo njihov načrt. Za to so imeli

posebne straže, katerih razvodniki so bili rdeči podoficirji, ki so šli iz prvega razreda tovarno. Ako se je sestala trojica nacionalistov, si že imel rdečega nadzornika, ki te je nadziral. Tako je bil vsak naš korak obsojen.

Pri vsem tem smo videli, da je skoraj 90 odstotkov delavstva proti tej stavki, ker je vedelo, kdo ji načeljuje. Tako smo se počutili, da smo v koncentracijskem taborišču in ne v stavki. V podrobnosti se ne bom spuščal, ako bo potrebno, pa pozneje. Nič ne menim, da ni potrebna stavka, saj to je edino orožje, s katerim moremo braniti svoje pravice. Ali preveč je bilo v tem letu stavk, da nam dajo povod misliti odkod izvirajo. Za to v bodoče dobro premislimo, zakaj je stavka in kdo ji načeljuje, ne dajmo jim možnosti, da proizvedejo revolucijo, ki se skriva za velikanskimi demokratičnimi kulisami.

Književnost

Iz življenja kamnov

Redko se pojavi aa našem knjižnem trgu kaka poljudno znanstvena knjiga in še redkejša je založba, ki ima pogum, da to knjiško založi. Je pač taka asoda, da ima slovenska knjiga malo čitateljev in še ti so usmerjeni tako, da jim čitanje poljudno znanstvenih knjig ne odgovarja. Posebno v zadnjem času, ko se javnost zanima za politiko bolj kot za kruh in ima kriminal več občudovalcev kakor umetnost pripadnikov, se zdi, da je potreba precej poguma, da se založnik odloči izdati poljudno znanstveno knjigo. Se posebej na knjigo kot — Kamenji!

Jugoslovanska knjigarna je v Kosmosu — zbirki poljudno znanstveni, spominov, potopisov itd. našla mesto, da nudi čitačji publiki nov izvrsten spis, ki je izpolnil ono vrzel, katero je na našem jugu že pred dvajsetimi leti izpolnila »Matica hrvatska« s Tučanovo knjigo: »Slike iz ljudstva.«

Dobili smo torej knjigo o tisti naravi, ki je imajo splošno za mrtvo, pa živi večno življenje. Čudovita so presnavljanja, ki se dogajajo v žareči notranjosti naše zemlje. Zagonetna je njena burna preteklost in negotova bodočnost. A priča vsega tega so kamenji, za pogled človeka, ki ne živi niti polno stoletje, mrki, trdi kamni, večni in neizpremenljivi, a za pogled mineraloga — živi.

Iz življenja kamnov je naslov knjige, o kateri je govora. Napisal jo je znameniti ruski mineralog A. Fersman, član moskovske akademije znanosti. Prevedel, odnosno priredil jo je pater Janez Zurga, znan naš mladi znanstvenik, docent na ljubljanski Univerzi. Pater Janez, velik ljubitelj prirode, občudovalec kamnov, je imel kaj srečno roko, ko si je izbral prav to, Fersmanovo delo. Ko pričneš čitati o življenju kamnov, te kar nekaj prevzame, nimaš miru, dokler knjige ne prečitaš do kraja in je ne odložiš. A bodi prepričan, ponovno jo boš vzel v roke, iznova boš občudoval tajnosti prirode in znova se boš zamislil, ko boš čital v lagodnem, samo pravim znanstvenikom lastnem stilu, kako nastajajo kamni, kakšne preosnove so se dogajale, da smo dobili minerale v oblikah, ki jih vidimo ob poti, v rudniku, povsod kamor se le obrnemo.

Knjiga sama je razdeljena v sedem poglavij in 62 krajša odstavka. Kratkemu uvodu, ki ga je napisal prevajalec, sledi prvo poglavje — kamen v naravi in mestu. Avtor te vodi od splošnega rudniške zbirke, uvaja te v prve skrivnosti, ki za zbiratelja kamna ne smejo ostati prikriti. Seznan te z mineraloškim oddelkom naravoslovnega muzeja, z iskanjem kamnov v naravi.

Dočim sta nadaljni dve poglavji, katerih obdelava je zahtevala od pisatelja in prevajalca brez dvoma največjega truda, posvečeni naravoslovnim osnovam mineralogije, je vsebina nadaljnjih poglavij taka, da bo zanimala slehernega. S celo vrsto rudnin od dragih kamnov pa do soli, od žlahtnin kovin do železne rude se tu seznanis, še več, sprijateljiš se. Sedmo poglavje je namenjeno tistim, ki rudnine zbirajo.

Vrednost knjige še posebno zviša preko sto slik, ki ne samo ponazarjejo vsebino teksta, marveč ga tudi dobro dopolnjujejo. Zanimajo nas prav vse slike, one z daljnega severa kot iz Amerike. Posebno pozornost pa je posvetil prevajalec izbiri onih slik, ki prikazujejo rudnine, ki so v ozki zvezi z našo ožjo domovino. To so predvsem slike iz podzemskih jam, ne manjka pa tudi nekatere posnetke iz ljubljanske univerzitetne mineraloške zbirke in tudi muzejske zbirke.

Tudi terminologiji je posvetil prevajalec veliko pozornost, to se čuti iz vsakega stavka. To knjigo moremo priporočiti vsakemu, ne samo kot knjigo, ki jo enkrat prečitaš, marveč zdi se nam, da bi ne bilo neumnost, če se jo uvede v naše šole kot pomožno učno knjigo. (Iz življenja kamnov, 232 strani na umetniškem papirju v lepi opremi, se naroča pri Jugoslovanski knjigarni v Ljubljani in stane Din 85.—)

V noveli »Arsene Lupin se ženi« dobimo duhovito zasnovano milijonsko goljufijo, ki pa se na koncu razplete v ljubko ljubzensko zgodbo. »Rdeča ovratna ruta« obravnava krvav zločin, ki ga razreši Arsene Lupin, slavo odkritja pa prevzame seveda policija. V »Zidovski svetiljki« pride do napetega boja med Sherlockom Holmesom in Arsenom Lupinom zaradi skrivnostne tatvine. Zmagovalec je Sherlock Holmes, toda v resnici je prav za prav premagan, ker je z razkritjem tatvine uničil srečen zakon, kar je hotel Arsene Lupin preprečiti. Knjiga je ena izmed desetih letošnjega programa Evalitove rodbinske knjižnice.